

dr Aldona Kielpińska

Sztuczna inteligencja w nauczaniu języka polskiego – szansa czy zagrożenie?

Sztuczna inteligencja jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów technologii i znajduje coraz szersze zastosowanie w różnych dziedzinach życia, w tym w edukacji. Jej wpływ jest widoczny nie tylko w naukach ścisłych, ale także w humanistyce, co prowadzi do dyskusji na temat efektywności i potencjalnych zagrożeń płynących z użycia AI w procesie nauczania. W przypadku języka polskiego, szczególnie złożonego pod względem gramatycznym i stylistycznym, pytanie o efektywność AI w jego nauczaniu jest tym bardziej zasadne.

Celem tego artykułu jest analiza wykorzystania sztucznej inteligencji w nauczaniu języka polskiego. Czy AI stanowi szansę na skuteczniejsze opanowanie języka, czy też może zagrożenie dla tradycyjnych metod dydaktycznych i interakcji międzyludzkiej? By odpowiedzieć na to pytanie, przeanalizujemy zarówno korzyści, jakie niesie AI dla uczniów i nauczycieli, jak i potencjalne zagrożenia oraz ograniczenia tej technologii.

Rozwój sztucznej inteligencji w edukacji niesie ze sobą liczne korzyści, w tym możliwość dostosowania nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia oraz dostęp do materiałów edukacyjnych w dowolnym miejscu i czasie. Jednak, jak zauważa Jowita Michalska, edukacja z użyciem technologii cyfrowych wymaga również nowych umiejętności: „Tym, w czym ludzki umysł musi się więc zacząć specjalizować, jest umiejętność odróżniania faktów od opinii, poruszania się w lawinie informacji, aby móc odfiltrować te ważne od mniej ważnych, prawdzi-

we od nieprawdziwych”¹. W obliczu ogromu informacji, które zapewnia sztuczna inteligencja, umiejętność selekcji staje się kluczowa. Michalska zauważa również, że „umiejętności cyfrowe nie polegają na stukaniu w telefon komórkowy lub tablet, ale umożliwiają radzenie sobie z niejednoznacznością, integrowanie różnych źródeł informacji, syntetyzowanie wiedzy”². Takie kompetencje stają się szczególnie istotne w nauce języka polskiego, gdzie samodzielność i zdolność do oceny jakości informacji wpływają na efektywność nauki. W obliczu cyfrowych narzędzi w edukacji rośnie zapotrzebowanie na krytyczne myślenie, które stało się kluczową umiejętnością nie tylko dla uczniów, ale również dla nauczycieli i edukatorów. W edukacji krytyczne myślenie wspiera uczniów w głębszym przyswajaniu języka, pozwalając im na analizowanie treści i odkrywanie niuansów kulturowych, które AI może jedynie zasugerować. W rezultacie, sztuczna inteligencja staje się nie tylko narzędziem wspomagającym naukę, ale również katalizatorem do rozwijania cennych, krytycznych kompetencji, które stanowią fundament efektywnego uczenia się.

Myślenie krytyczne jest jedną z kluczowych kompetencji XXI wieku i coraz bardziej podkreśla się jego znaczenie w edukacji – zwłaszcza w czasach, gdy uczniowie są stale otoczeni cyfrowymi narzędziami i ogromem informacji. Należy w tym miejscu zaakcentować, iż sztuczna inteligencja wspiera **kształtowanie krytycznego podejścia do informacji** – AI i technologie cyfrowe dostarczają uczniom wiele treści, ale to krytyczne myślenie pozwala im ocenić ich jakość, wiarygodność i przydatność. W edukacji polonistycznej, gdzie treści są różnorodne (od ćwiczeń gramatycznych po konwersacje), zdolność krytycznego przetwarzania informacji wspiera głębsze zrozumienie materiału. Ponadto ważne jest **rozwijanie zdolności analizy i oceny źródeł** – AI może symulować różne perspektywy, ale uczniowie powinni umieć ocenić, które źródła są wiarygodne, a które nie. To ważna lekcja dla uczących się języka polskiego, którzy muszą uczyć się, jak różnie mogą być interpretowane te same treści w innych kontekstach kulturowych i społecznych. AI wpływa także na **stymulowanie umiejętności rozwiązywania problemów** – myślenie krytyczne pomaga w analizie błędów i poszukiwaniu rozwiązań, co jest niezwykle istotne w nauce. Gdy AI wykrywa błędy lub sugeruje poprawki, krytycznie myślący uczeń analizuje je, co pomaga mu lepiej zrozumieć, dlaczego dany błąd został popełniony. Sztuczna inteligencja wpływa również na **promowanie autonomii ucznia** – uczniowie korzystający z AI mogą

1. J. Michalska, *Szkola w czasach AI. Jak przygotować dzieci na wyzwania jutra?*, Warszawa 2024, s. 13.

2. Ibidem.

rozwijać umiejętność podejmowania decyzji w procesie uczenia się, co pozwala im stawać się bardziej samodzielnymi i odpowiedzialnymi za własny rozwój. Krytyczne myślenie daje im narzędzia do oceny, które zasoby warto zgłębić i jak efektywnie zarządzać procesem nauki.

Myślenie krytyczne oraz technologie oparte na sztucznej inteligencji doskonale wspierają **ocenianie kształtujące**, które jest właśnie nakierowane na rozwój samodzielności ucznia, jego świadomości w procesie uczenia się oraz refleksji nad zdobywaną wiedzą. Sztuczna inteligencja, odpowiednio wykorzystana, może dostarczać uczniom spersonalizowanego feedbacku, a to świetnie współgra z ideą oceniania kształtującego, którego celem jest nie tylko ocena, ale również **kształtowanie procesu uczenia się w czasie rzeczywistym**. Szkoła w której pracuję słynie z oceniania kształtującego. Znane ono jest z promowania aktywnego uczestnictwa ucznia w procesie nauki, znakomicie współgra z technologiami AI. Dzięki sztucznej inteligencji uczniowie mogą otrzymywać spersonalizowane informacje zwrotne w czasie rzeczywistym, co pozwala im natychmiast identyfikować błędy i poprawiać swoje umiejętności. Dodatkowo, narzędzia AI mogą dostosowywać poziom trudności i typ ćwiczeń do indywidualnych potrzeb ucznia, wzmacniając samodzielność i odpowiedzialność za własny rozwój. Ocenianie kształtujące, wspierane przez technologie AI, staje się zatem katalizatorem krytycznego myślenia – uczniowie mogą nie tylko analizować swoje wyniki, ale również uczyć się samooceny i refleksji nad procesem uczenia się. Tego rodzaju podejście stawia ucznia w centrum procesu edukacyjnego, ucząc go świadomego podejścia do nauki i rozwijając kompetencje niezbędne w dzisiejszym świecie pełnym informacji.

Chociaż sztuczna inteligencja oferuje ogromne możliwości wsparcia w edukacji, jej nadmierne używanie przez uczniów, szczególnie przy tworzeniu prac pisemnych, niesie także istotne ryzyko. Narzędzia takie jak ChatGPT, wykorzystywane do pisania wypracowań, mogą osłabić rozwój kluczowych kompetencji, takich jak myślenie analityczne, umiejętności pisarskie oraz zdolność do refleksji nad materiałem. Ponadto korzystanie z AI do generowania treści może prowadzić do problemów z autentycznością. Aby uniknąć tych negatywnych konsekwencji, ważne jest, by korzystanie z AI było świadome i kontrolowane, a uczniowie byli zachęceni do samodzielnego podejmowania wysiłku i rozwijania własnych umiejętności. Do głównych wad AI można zaliczyć: brak rozwoju własnych umiejętności pisarskich i analitycznych, brak autentyczności pracy i ryzyko plagiatu, uzależnienie od technologii i spadek motywacji do samodzielnej pracy, brak kontekstu kulturowego i emocjonalnego w tekstach generowanych przez AI.

Choć sztuczna inteligencja może rzeczywiście wspierać rozwój krytycznego myślenia, umożliwiając uczniom łatwiejsze przetwarzanie informacji, istnieje również ryzyko, że zbyt częste poleganie na niej ograniczy zdolność do samodzielnego rozwiązywania problemów. Wykorzystywanie narzędzi takich jak ChatGPT do tworzenia prac pisemnych może sprawić, że uczniowie zaczną unikać

angażujących procesów myślowych, takich jak analiza tematu, formułowanie własnych opinii czy tworzenie argumentów. W dłuższej perspektywie może to prowadzić do spadku zdolności do samodzielnej refleksji i rozwiązywania problemów, które są niezbędne w nauce języka polskiego i innych dziedzinach. Korzystanie z narzędzi opartych na sztucznej inteligencji w edukacji powinno odbywać się pod kontrolą dorosłych, aby uniknąć nadmiernej zależności od technologii. Choć AI ma ogromny potencjał w rozwijaniu umiejętności krytycznego myślenia i dostosowywaniu nauki do indywidualnych potrzeb ucznia, zbyt częste poleganie na niej może prowadzić do utraty samodzielności w rozwiązywaniu problemów. Nauczyciele i rodzice pełnią kluczową rolę w zapewnieniu, by technologie były wykorzystywane jako wsparcie, a nie substytut aktywnego procesu nauki. Dzięki ich wsparciu uczniowie mogą nauczyć się, jak efektywnie korzystać z AI, jednocześnie rozwijając umiejętności myślenia krytycznego i analitycznego.

W mojej pracy, jako nauczycielka języka polskiego, coraz częściej korzystam z narzędzi opartych na sztucznej inteligencji, takich jak ChatGPT, aby wzbogacić doświadczenie edukacyjne uczniów. Jednym z takich zastosowań jest tworzenie grafik związanych z omawianymi lekturami. Na przykład, ostatnio razem z uczniami stworzyliśmy grafikę przedstawiającą Małego Księcia na dworcu (patrz: grafika str. 23), co pozwoliło im na nowe spojrzenie na postać i wyobrażenie jej w inny sposób niż tradycyjnie. Grafika powstała na potrzeby innego zadania. Moi uczniowie musieli stworzyć prezentację, w której przedstawiają plan wizyty Małego Księcia w ich miejscowości. Pojawił się wtedy problem, jak umiejscowić bohatera literackiego we współczesnym świecie.

Dzięki sztucznej inteligencji, uczniowie mogą uczestniczyć w procesie twórczym, co angażuje ich wyobraźnię i ułatwia przyswajanie treści lektury w bardziej wizualny sposób. To także doskonała okazja, by wprowadzić kreatywność i elementy multimedialne do nauki języka polskiego. Korzyści z takiego podejścia: **zaangażowanie uczniów, nowoczesne technologie, rozwijanie wyobraźni, integracja sztuki i literatury**. Łączenie elementów literackich z grafiką pozwala uczniom na głębsze zrozumienie emocji i symboliki obecnej w lekturze.

Choć AI w edukacji oferuje ogromny potencjał, jego nadmierne wykorzystywanie może prowadzić do utraty samodzielności. Kluczowa rola nauczyciela to zapewnienie równowagi między technologią a tradycyjnym nauczaniem, by uczniowie rozwijali zarówno umiejętności krytycznego myślenia, jak i samodzielność w nauce.

Bibliografia:

Michalska J., *Szkoła w czasach AI. Jak przygotować dzieci na wyzwania jutra?*, Warszawa 2024.

Aldona Kiełpińska

Doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo, magister pedagogiki i filologii polskiej, nauczycielka języka polskiego i bibliotekarka w Szkole Podstawowej im. ks. Prałata Alfreda Osipowicza w Warcinie.